

Szárnyas hírvivők

(Néhány szakmatörténeti képpel kiegészítve a HM HIM Fotóarchívumából)

Prológus: Emlékszem, az általános és a középiskolában is a szeptemberi történelem órákon az ókort azzal szófordulattal vezették be: „a régi görögök már mindent kitaláltak, amit aztán a rómaiak átvettek”. Bennünket, a barbárokat mindez nem érdekelte, tehát feledésbe ment és a reneszánszban újra ki kellett találni. Valószínű hasonlókat tanítottak „A Nagy Háború írásban és képekben” elnevezésű blog egyik cikkében publikálónak is.¹ Ő még mélyebbre ásott és azt állította, hogy II. Ramszesz sírjában is találtak ábrákat hírvivő galambokról. Ezt saját példámmal én is alá tudom támasztani, mert Egyiptomba jártomban néhány piaszterért hieroglifákkal a karomra festették a nevemet, melyben két „galamb” is látszott. Máig nem értem, hogy honnan érezhette meg a mester, hogy anno híradókatona voltam, akkor meg éppen egy távközlési technikumot vezettem. A következő két, már szakmai kiadónál megjelent szerző még tovább mentek^{2 3} és arról regéltek, hogy az olimpiai játékok résztvevői is útnak indítottak postagalambokat a jó hírekkel, később meg, a római gladiátorjátékok résztvevői tették ugyanezt, kitágítva ezzel az antik sportfogadás eléggé behatárolt lehetőségeit. Még jó, hogy anno Philippidész görög-harcosnál egy elengedhető galamb sem volt, mert akkor szegényebbek lennének az újkori olimpiák és utcai versenyek is a Maraton-futással.⁴ Itt abba is hagynám az ókori legendák kritikai elemzését és áttérnék a hazai posta-madarakra.

*Postagalamb távirat hüvellyel
HTM-ltszn.65.198*

Ezekből a legközismertebb, a Magyar Posta 1973-ban a kürt helyett bevezetett hollója, Szilágyi Erzsébet levelére utalva. Ez nem galamb és mivel Arany János nem ornitológus volt⁵, több probléma is van vele. A postagalambok nem a csőrükben viszik a levelet, hanem a lábukra erősített kicsi tokban maximum 8 grammnyit. A postagalambok csak egyirányú forgalmat képesek lebonyolítani, 1000 km-es távolságról is visszatalálnak a csoportos fészekükhöz, amit itt galambdúcnak hívunk. Egy-egy ilyen útra alaposan fel kell készíteni és folyamatosan edzésben

kell tartani azt a galambot, melynek a dúca Prágában, kb. 500 km-re lenne. Ennek megtételére 8-10 órára lenne szüksége a legjobbknak, mely út után legalább egy hetet kellene pihennie. Ez alatt kell visszahozni egy ládában Budára, ahonnan újra indítható Prágába. Mátyás feltételezett válaszlevelét viszont csak egy budai dúchoz szoktatott prágai galamb hozhatta volna vissza. ... de ugorjunk 200 évet a magyar újkorba!

Egészen mostanáig meg voltam győződve, hogy a dédunoka Zrínyi Miklós egy zseniális hadvezér és egy kiváló költő volt és az a sűrítmény, amit anno a magyar érettségire készülve a „Szigeti veszedelemről” átfutottam, melyben valami postagalamb is röpdösött csak egy pamflet. A gróf úr lejárására, mondjuk: Karinthy Frigyes írta. **Tévedtem!** Ezt, az eposz erkölcsi mondanivalóját megvilágító néhány versszakot⁶ Ő, a gróf úr koppintotta, mégpedig az itáliai tanulmányútján megkedvelt Tasso „A megszabadított Jeruzsálem” című alapművéből⁷. Mindez Zrínyi Miklósnál, (*Endrei Ákos gimnáziumi tanár prózájában leírva*)⁸ így hangzik:

„... Szolimán még egyszer magához hivatja főbb embereit, hogy tanácsukat kikérje. Már-már visszavonulásra gondol, **midőn egyszerre egy galamb röpül a sátorba, menedéket keresve egy héja elől.** Elfogják és elolvassák a szárnya alá rejtett levelet. A levél a magyar királynak szól, melyben Zrínyi a várnak szomorú helyzetét írja le. Már csak ötszázan vannak és az erősséget két napnál tovább nem tarthatják.

Tíz ostromot vertek vissza, de megmenteni őket már nem lehet. **Elolvasás után ismét szabadjára eresztették a galambot, de a héja szétszaggatta,** Szolimán pedig e hír hatása alatt elrendeli az általános ostromot.”

A felsorolt szépirodalmi példákból látszik, hogy talán már az ókorban is, de keresztes háborúkban és a török ellenes honvédó háborúkban voltak postagalambok. Valószínű egyes főúri családok is váltogattak szerelmes üzeneteket „galambok-szárnyán”, azonban sem a polgári, sem a honvédelmi hírközlésben nem vált általánossá csak a XIX. század második felében.⁹

A francia-porosz háború idején, 1870-ben a kapcsolatot a körüzárt Párizssal csupán postagalambokkal lehetett fenntartani. A galambok a feladatot olyan sikeresen teljesítették, hogy a háborút követően számos ország hadvezetősége a meglévő postagalamb-szolgáltatának intenzív fejlesztésébe fogott. Az első világháború kitörésekor a hadviselő felek hadseregeiben már százrezes nagyságrendben tartották a kiképzett postagalambokat. A könnyen kiképezhető galambokat hamar hozzászoktatták a helyváltoztatásra képes mozgódúchoz, ami egy lóvontatású vagy tehergépkocsiból átalakított kerek galambház volt. A galambok néhány hetes gyakorlás után a domborzati viszonyoktól, a napszaktól és a fegyverek zajának mértékétől függetlenül is megbízható partnereknek bizonyultak.

Az állásháború kialakulása visszaigazolta a postagalambok nélkülözhetetlenségét. Az első vonalakba telepített távbeszélő vezetékek a tüzérségi tűz következtében gyakorta megsérültek, használhatatlanná váltak. Ezért sokszor az egyetlen megbízható híradási lehetőséget a postagalambok biztosították.

Postagalamb raj megérkezése a mozgó állomáshelyre HTM-6302

A m. kir. 40. honvéd gyaloghadosztály 1917 novemberében 30 postagalambbal és 15 fős ápoló legénységgel rendelkezett. A galambokat a hadosztály központi galambállomásáról napenkénti váltásban küldték a hadosztály kötelékében harcoló ezredparancsnokságokhoz. Minden nap délben indultak a 2-2 galambot rejtő ketrecek 1-1 ápoló kíséretében. Megérkezésükkor az első vonalba irányították őket, ahol a frontszakasz összeköttetés nélkül maradt, vagy az összeköttetés megszakadásának veszélye fenyegetett.

A galambok 24 órás szolgálatot adtak. A felváltás beérkezésekor – amennyiben a szolgálat alatt nem alkalmazták őket – a felváltott madarakat gyakorlásképpen szabadon engedték.

A postagalamb osztag sürgönyt erősít a galamb lábára HTM-92420

Osztrák-magyar őrjárat postagalambokat visz magával HTM-21461

Galambok azonban nemcsak a szárazföldi haderőnemenél szolgáltak, hanem a haditengerészetnél, illetve a légiáróknál is.

Egy osztrák-magyar repülő felszállás előtt postagalambokat vesz át HTM-ltszn.65.203

Az első világháború során a postagalambok nélkülözhetetlenségüket bizonyították a hadsereg szolgálatában. Ezért az újjáalakuló m. kir. Honvédség is rendszerben tartotta őket¹⁰.

A polgári galambtenyésztő egyesületek élére pedig, a „béke-diktátum” miatt általában fedett-katonatiszt került. A honvédség pedig pontos nyilvántartást vezetett a tenyésztőkről és állományaikról.

Epilógus: Ha már ennyire elmélyedtem gr. Zrínyi Miklós eposzában a postagalamb kapcsán, köteles vagyok feloldani a már a szerző által, Istvánffi Miklós műveiből akkor is ismert valóság és a Szigeti veszedelemben leírtak közötti különbséget.

XV. ének, ahogy Zrínyi, a dédunoka megénekelte Sziget elvesztését

„A bán érzi, hogy közeledik végső órája, megteszi végintézkedéseit. - - - Kincseit elégeti, száz aranyat tesz zsebébe, hogy legyen tőle mit elvenni legyőzőjének. Ez alatt Istent Zrínyinek és hőseinek vitézi erényei és halált megvető önfeláldozásuk kibékíti a magyarokkal. Gábor arkangyalt mennyei seregével leküldi a földre, hogy az ördögöket üzzék el és a szigeti hősök lelkeit az égbe vigyék. - - - Zrínyi kiront ötszáz hősével s pusztítja a törököket; Delimán megtámadja Zrínyit, de ez elejti őt. A törökök futásnak erednek. A bán üldözi őket és a szultán sátoráig nyomul előre. A szultán lóra ül, hogy elmeneküljön. Zrínyi levágja testőreit, aztán magát a szultánt is. Azután vitézeihez csatlakozik s velük együtt elesik. Lelküket az angyalok Isten trónja elé viszik. A költő vitéz őse vééréért Isten kegyelmébe ajánlja magát és munkájáért halhatatlanságot ígér magának.”

Az utolsó kirohanás, ahogy ez előbbit István Miklós¹¹ leírta

„... Zrínyit egy golyó mellén találta s noha sok vért vesztett, mégsem szűnt övét kintartásra s vitézségre serkenteni, míg végre egy újabb golyótól, szeme s füle közt eltalálva, összerogyott; ugyanitt estek el oldala mellett kevés kivétellel a janicsárok öldöklő fegyvereitől találva valamennyien - - - Zrínyi fejét kevéssel a csata után Alinak a janicsár parancsnoknak rendeletére levágták s póznára tűzve a törököknek látványául állították fel, - - - Miután a törökök Szigetet elfoglalták Szolimán elhatározta, hogy a vár elfoglalásának hetedik napján, vagyis pénteken, mely a törökök pihenő napja, a helyszínen a leghatalmasabb Istennek hálaáldozatot mutat be. - - - miután Szolimán a kitűzött napon nem mutatkozott, azt a gyanút keltette a táborban, hogy a szultán már nem él s mindenütt sutogni kezdtek arról, hogy Szolimán meghalt.”

Az eposzok tárgya valamely nagyobb embertömeg, egy nemzet, vagy az egész emberiség sorsára kiható, nagyszerű és érdekes esemény lehet. A kis Szigetvár csekély számú védőjének sorsára nem tekinthető ily nagy fontosságú eseménynek. Igaz, hogy itt lelte véletlen halálát a törökök egyik legnagyobb szultánja és ezzel itt kezdődött a török terjeszkedés hanyatlása is. Mindkettő csak véletlenül esett össze Szigetvár elestével és azzal nincs szoros logikai kapcsolatban. A költő azonban, értett hozzá, Itáliában kitanulta miképpen kell ezen három eseményt összekapcsolva nagyszerű eposzt alkotni. Felhasználta a kor felfogását, mely szerint a törököt Isten csak büntetésül küldte a magyarra, hogy bűneiért meglakoltassa az Istenétől elpártolt nemzetet¹²; Az Isten kiengesztelésére szüksége volt arra, hogy a szultánt Zrínyi sajátkezűség ölte meg, Ő is török fegyverek által hősként haljon meg Szigetvár eleste kapcsán. Ily módon sikerült az eposz tárgyát egy egész nemzet, sőt az egész keresztyénség sorsára kihatóvá emelni.

Budapest, 2020. szeptember 5.

Dr. Horváth László Ferenc

Jegyzetek:

¹ Kiss Gábor: Galambok az osztrák-magyar haderőben az első világháború idején 2011.10.26.

² Szikora András: Katonagalambok, hírvivő galambok Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1983.

³ Kovácsné Lebedy Ágnes: Katonagalambok. A postagalambok szerepe a világháborúokban Műszaki Katonai Közlöny, XXIII. évfolyam, 1. szám 2013.

⁴ Az persze már egy másik történet, hogy miért 42.195 méter a maratoni futás távja, amikor a Marathóntól Athénig tartó ut valójában csak 36,7 km volt.

⁵ Tudom, a **holló** a Hunyadiak címermadarára utal, de a kisdíáknak ezt még nem kell tudnia. Persze a természet-tudományos anakronizmust Ő is La Fontaine meséjéből szívta magába, ahol „a hús evő róka, meg a rovarokat csipegető **holló** egy tejterméken vitatkozik”.

⁶ XIII. ének 86-100 versszakok.

⁷ Az eposz a Bouillon Gottfried által vezetett I. Keresztesháború történetét írja le. Ebben a XVIII. ének 49-55. versszakában jelenik meg a körülzárt Jeruzsálem fölött egy galamb „... s már ereszkedik le a várba, mikor ott terem **egy sólyom s üldözi a vezéri sátor felé**, körmeivel tépné is már, de a galamb Bouillon ölébe menekül. Egy levél függött nyakában, gondosan szárnya alá rejtve. Egyiptomból küldték a város urának s az volt benne írva, hogy csak tartsa magát, négy-öt nap múlva megérkezik az egyiptomi sereg. Gottfried tudatja társaival a levél tartalmát, **isteni gondviselésnek tulajdonítván** a dolgot. Nincs veszteni való időnk, meg kell a várost támadni!”

⁸ Gróf Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem, Hősköltemény 15 énekben.

Bevezetéssel és magyarázattal ellátta *Endrei Ákos főgimnáziumi tanár* Budapest, Franklin-társulat Magyar Irod. Intézet és könyvnyomda 1901.

⁹ A Magyar Postagalamb Sportszövetség 1882-ben alakult.

¹⁰ Utasítás a híradócsapat és csapattávbeszélők számára

5. füzet Postagalamb és jelzőkutya szolgálat Budapest, Pallasz Rt. Nyomdája 1928.

¹¹ Istvánffy Miklós, egy XVI. századi híres történetíró, ki eleinte a hadi pályán működött a szigetvári Zrínyi vezérése alatt. Később, mint Oláh Miklós esztergomi érsek titkára. II. Rudolf alatt már kir. tanácsos, majd pedig nádorhelyettes lett. Midőn 1608-ban a nádorválasztó gyűlésen nem őt, hanem protestáns ellenfelét, Illésházi Istvánt, választották meg nádornak a közéletől visszavonult. Ekkor írta meg latin nyelven nagy történeti művét: „A magyarok történetének XXXIV könyve”, melyet legbizalmasabb embere Pázmány Péter adott ki Kölnben 1622-ben. Alapelvei: feltétlen ragaszkodás a Habsburgokhoz és a római katolikus egyházhoz. Ezen körülmények teszik értéketővé, hogy Zrínyi Istvánffyit választotta főforrásának.

¹² Itt egyértelműen a magyar főurak tömeges reformátussá válására, mint nemzeti főbűnre történik utalás!